

Jak číst čínskou

Hana Třísková,
pracovnice Orientálního ústavu AV ČR

David Sehnal
pracovník Univerzity
Friedricha-Alexandra
Erlangen-Norimberk

Oblíbený cíl zahraničních turistů – „Terakotovou armádu“ – umístí uje česká Wikipedie do blízkosti města Si-an. Anglická Wikipedie vám ale sdělí, že se hliněná válečníci nacházejí poblíž města *Xi'an*. V českých novinách se dočteme, že současným prezidentem ČLR je Si Ťin-pching, premiérem Li Kche-čchiang. Avšak v anglicky tištěných periodicích se tito dva pánové píšou docela jinak: *Xi Jinping* a *Li Keqiang*. Co je příčinou odlišných grafických podob jmen? To, že pro přepis jejich původní znakové podoby (město 西安, prezident 习近平, premiér 李克强) do latinky jsou použity dva různé prepisové systémy: jednou je to **Standardní český přepis čínštiny** (Si-an), podruhé **čínská fonetická abeceda pinyin** (*Xi'an*). Pokusíme se vysvětlit, jaké jsou historické příčiny této nejednoty, poté poskytneme čtenáři základní informace k čínské výslovnosti. Ukážeme, jak si má český či slovenský čtenář poradit s *pinyinem*, který je mu cizí – např. jak má číst

v češtině nezvyklá písmena jako *x*, *q* apod. Nakonec dodáme několik vět k osobním čínským jménům, se kterými si Češi často nevědí rady.

Znakové písmo

Čínské znakové písmo přímo neodráží zvukovou podobu jazyka (přestože určité fonetické prvky v něm obsaženy jsou). Každý z mnoha tisíc čínských znaků má danu určitou výslovnost (může jich být i několik) a pojí se s určitým významem (může jich být i několik). Spojení určitého znaku, výslovnosti a významu představuje čínský morfém. Když tedy nějaký znak „osobně“ neznáte a nevíte, jaký morfém reprezentuje, nedovedete ho přečíst. Podobně jako když na ulici potkáte někoho neznámého, můžete jen hádat, jestli mu máte říkat František, nebo Karel. Popsané vlastnosti čínského písma velmi dobře vyhovují strukturnímu typu jazyka, k němuž čínština patří (prokázalo se to během několika tisíc let, po které čínské písmo Číňanům úspěšně slouží). Jednou z jeho výhod je to, že

abecedu pinyin

každý Číňan může libovolný text, psaný znakovým písmem, přečíst ve své „rodné“ výslovnosti, které se naučil v dětství v místní škole. Kdyby tuto rodnou výslovnost zapsal nějakým hláskovým písmem, text by byl často úplně nesrozumitelný pro Číňany pocházející odjinud a mluvící jiným dialektem. S určitým zjednodušením můžeme jako analogický příklad uvést anglický pravopis. Skutečnou výslovnost slov zachycuje ve velmi omezené míře (v zásadě totiž neodráží výslovnost současnou, ale středověkou). Prakticky u všech slov se proto musíme naučit zvlášť jak se píše a jak se vyslovují. Navíc mnohá slova mohou mít více různých čtení. Například slovo *garage*, *garáž*, se může vyslovit jako „geráž“ ([gæra:ʒ]), „geráž“ ([gə'ra:ʒ]) nebo „geridž“ ([gæridʒ]). Grafická podoba *garage* Angličanům nijak nebrání v tom, aby si dané slovo každý přečetl tak, jak je zvyklý. Kdyby se britská vláda rozhodla přinutit všechny Angličany vyslovovat stejně, musela by zavést takový pravopis, který by různému čtení bránil – to jest více fonetický a méně historický.

Odpuťanost čínského písma od výslovnosti jazyka má nejen výhody, ale i mnohé nevýhody. Z různých důvodů je totiž často potřeba zapsat to, jak řeč zní. Fonetický zápis nutně potřebují nejen cizinci (třeba když se učí čínsky nebo chtějí zmínit čínského spisovatele či politika v novinách), ale i sami Číňané (například pro šíření standardní, „spisovné“ čínštiny *putonghua* napříč jazykově rozdrobenou Čínou). Postupem času se tedy ukázalo, že čínské znakové písmo je sice jedinečné, krásné a příhodně odpovídající strukturní povaze čínštiny, ale potřebuje k sobě mít nějaký pomocný způsob fonetického zápisu.

Fonetické přepisy pro čínštinu

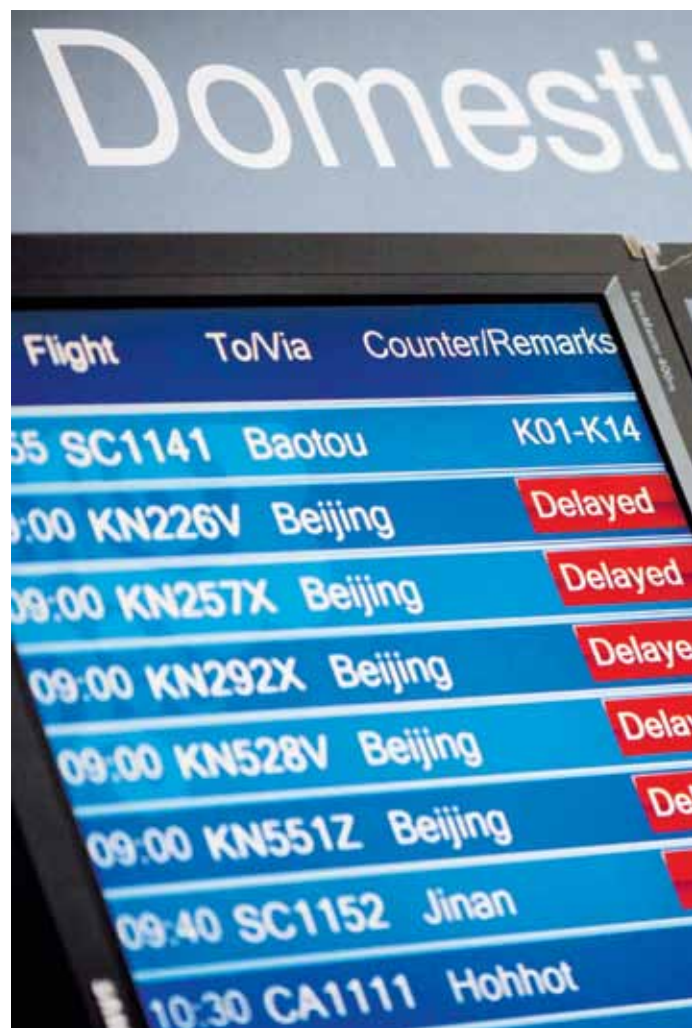
Jak se dá odhadnout, prvními autory fonetických přepisů byli cizinci, kteří bojovali se záľudnostmi čínštiny. Konkrétně to byli v 17. století jezuitští misionáři. Využili přitom vcelku přirozeně fonetické písmo, kterým zapisovali své rodné jazyky – totiž latinu. Postupně vznikala řada „národních“ přepisů čínštiny, které byly samozřejmě šité na míru výslovnosti jazyka příslušného národa a jeho pravopisu. Vznikly tak přepisy anglické, německé, francouzské, ruské, české – a spolu s tím nevyhnutelně i velký zmatek. Také Číňané sami si postupně vytvořili řadu fonetických přepisů. Pro zajímavost zmiňme, že zdaleka ne všechny byly založeny na latině – např. přepis *Zhuyin zimu* z r. 1913 byl systémem jednoduchých značek inspirovaných japonskou abecedou katakana, některé zase používaly azbuku (stranou necháváme prastarý fonetický systém *fanqie*, který stál na zcela jiných principech než hlásková abeceda). Historicky posledním a pro nás nejdůležitějším je **abeceda pinyin** (čti pchin-jin). Její celý název zní *Hanyu pinyin fang'an* neboli „Projekt fonetizace pro čínštinu“. Tento projekt byl součástí mohutné jazykové reformy, zahájené po vzniku ČLR r. 1949. V roce 1958 byl *pinyin* schválen jako oficiální přepisová abeceda. Původně bylo jeho hlavním úkolem zachycovat standardní („spisovnou“) výslovnost znaků, založenou na výslovnosti pekingského dialektu, a šířit ji po celé zemi. Postupně se však funkce *pinyin*u rozrostly, takže se stal – s jistou nadsázkou – paralelním systémem písma. V ČLR na něj lze narazit doslova na každém kroku: objevuje se po boku znaků na bankovkách, orientačních tabulích, na titulech knih, obalech výrobků, v osobních dokladech Číňanů atd. *Pinyin* během let pronikl i do zahraničí – v roce 1977 byl v OSN přijat

jako závazný způsob přepisu čínských zeměpisných jmen v mapách a postupně se stal celosvětově uznávaným přepisem čínštiny do latinky. Neuniknou mu ani cizinci studující čínštinu (odhaduje se, že na celém světě je jich přes 30 milionů!). Setkají se s ním ve všech současných jazykových učebnicích a slovnících. V učebnicích aj. se *pinyin* často píše kurzívou, což činíme pro lepší přehlednost i my.

Můžeme tedy shrnout, že na jedné straně existuje celá řada národních přepisů čínštiny, z nichž většina již byla opuštěna ve prospěch *pinyin*, zatímco některé se dosud místy užívají (např. Wade-Gilesův anglický přepis z druhé poloviny 19. století). Na straně druhé existuje oficiální čínský přepis (resp. abeceda) *pinyin*, který ovládl i většinu nečínského světa (pro svoji rozšířenost bývá někdy mylně pokládán za „anglický přepis“).

Standardní český přepis čínštiny

K přepisové pestrosti přispěli i Češi: v roce 1951 (tedy 7 let před vznikem *pinyin*) vytvořil sinolog a fonetik prof. Oldřich Švarný **Standardní český přepis čínštiny** (SČP). Přepis vznikl na půdě Orientálního ústavu Akademie věd a jeho koncept byl tehdy široce připomínkovan lingvisty i sinology. Slouží k zachycení výslovnosti čínských slov (nejčastěji se jedná o osobní nebo zeměpisná jména, ale i jiná slova) pomocí českých písmen. Lépe řečeno, SČP vystihuje čínské hlásky co nejpodobněji znějícími hláskami českými. Jak je to s „přesností“ českého přepisu? Má svá omezení. Jak se dá čekat, čínština obsahuje řadu hlásek a zvukových jevů, které jsou češtině velmi vzdálené. K nejnapadnějším patří takzvané tóny – čínština patří k tónovým jazykům (podobně jako vietnamština); k tónům se vrátíme níže. Dále má čínština celou řadu souhlásek a samohlásek, které v češtině neznáme (třeba souhlásky vyslovené se špičkou jazyka výrazně zvednutou vzhůru, nebo četné dvojhásky a trojhásky). Zkrátka a dobře, pokud nebudeme čínštinu opravdu poctivě studovat, nemáme v zásadě šanci vyslovit čínské slovo byť jen přibližně správně. Naštěstí to však není nutné – stejně jako je tomu u slov anglických, francouzských aj. Když totiž mluvíme česky, a u slov cizího původu použijeme původní, správnou výslovnost, budeme znít směšně a křečovitě (představte si například, že vás v tramvaji revizor vyzve, abyste mu ukázali svoji open-card, a použije pro ni anglickou (RP) výslovnost [əʊpnk^hɑ:ɹ̩]). Mnohem přirozenější je, když výslovnost cizích slov přizpůsobíme výslovnosti české (v našem příkladu tedy [oupnka:rt]). To znamená, že hlásky původního jazyka nahradíme nejbližšími hláskami českými – a to ve výslovnosti, u nelatinkových písem pak i v zápisu. Právě na tomto principu je založen Standardní český přepis čínštiny (stejně jako jiné „národní“ přepisy čínštiny). SČP představuje ucelený přehledný systém vystavěný podle fonologických zásad, a zároveň vystihuje výslovnost čínštiny s maxi-

mální možnou mírou přesnosti. Někdy se mu vytýká, že není dostatečně zvukově věrný a výslovnost čínských slov zkresluje. Ale jak již bylo řečeno, věrnost má své objektivní limity dané češtinou a jejím pravopisem; navíc přehnaná dokonalost není ani žádoucí, ani nutná. Pokud tedy Čech např. v novinách narazí na čínské slovo zapsané pomocí SČP, prostě jej přečte tak, jak je zvyklý číst česká písmena (i když výsledná podoba bude nejspíš hodně vzdálená od skutečné výslovnosti, která by zazněla z úst rodilého Číňana).

V naší zemi je dnes situace taková, že se souběžně užívají jednak *pinyin*, jednak SČP. Mnozí odborníci (ale nejen ti) volají po tom, aby byla konečně odstraněna dvojkolejnost a nepříjemný chaos, a nadále se u nás užíval jenom *pinyin* – na což již přistoupila většina světa. Navíc – když píšeme Bordeaux (a ne Bordó), nebo Shakespeare (a ne Šejkspír), proč bychom neměli psát *Xi'an* (místo Si-an), nebo *Li Keqiang* (místo Li Kche-čchiang)? Cílem našeho povídání však není polemizovat o tom, který přepis je vhodnější, nebo co dělat s existující nejednotou zápisu čínských jmen a slov v budoucnosti. Tento nejednoduchý problém je určen k další diskusi. Náš cíl je skromnější: poskytnout českému čtenáři jakýsi

„návod na *pinyin*“. To jest umožnit mu, aby čínská jména a slova v *pinyin* zapsaná přečetl přijatelným způsobem (aby z města *Xi'an* neudělal „Ksian“, nebo aby čínského premiéra jménem *Li Keqiang* nepřekřtil na pana „Li Kekvianga“).

Jak si poradit s *pinyinem*

Jakým způsobem má tedy český čtenář postupovat, když chce vyslovit čínské slovo zapsané v *pinyin*? Bude-li se řídit zásadou „čti, jak je napsáno“, s téměř stoprocentní jistotou se dopustí zkomolení. Abeceda *pinyin* sice využívá nám dobře známou latinku, avšak zvukové hodnoty, které přiděluje jednotlivým písmenům latinky, se u velké části písmen liší od českých zvyklostí (platí to zejména pro souhlásky). Každý si domyslí, že s písmeny *x*, *q* nebo *zh* bude nějaký problém. A bude mít pravdu – čtou se docela jinak než „ks“, „kv“, „zh“. Zrádná jsou ale i na první pohled nevinná písmena jako *h*, *z*, *c* nebo *j*. Také se čtou „jinak“. Vezměme například *pinyin*ové písmeno *j* (máme ho po ruce hned v názvu hlavního města ČLR: *Beijing* 北京). Čte se skoro stejně jako české *t'* (tedy *Pej-t'ing*). Jediných pět písmen, která nás nepotrápí, jsou *f*, *l*, *m*, *n*, *s*. To, že se mnohá písmena čtou jinak,

než jsme zvyklí, nelze mít *pinyin*u za zlé. Podobně je tomu koneckonců s užíváním latinky v dalších jazycích; například písmeno *j* se čte jinak v českém slově „jáma“, jinak v anglickém slově „jam“. Zdůrazňme, že od *pinyin*u opravdu nelze čekat nějaký přesný záznam výslovnosti. I když bývá často nazýván „přepisem“ („transkripce“), ve své podstatě jím není. Je to svébytný pravopisný systém s širokými funkcemi, který si Číňané vytvořili pro své vlastní potřeby. Má vlastní ortografická pravidla, která jsou jeho funkcím přizpůsobena (například z úsporných důvodů se některé hlásky v zápisu vypouštějí, dvě různé hlásky se píšou stejným písmenem atd.). V každém případě je však pravopis *pinyin*u daleko méně komplikovaný a bližší skutečné výslovnosti, než např. pravopis anglický či francouzský (což souvisí s faktem, že *pinyin* vznikl takřkajíc „na zelené louce“ z pera lingvistů a není plodem historického vývoje jako jiné pravopisné systémy).

Vyvstává tedy otázka, jakým způsobem máme správnou výslovnost písmen *pinyin*u zachytit. Mělo by smysl zapsat ji pomocí Mezinárodní fonetické abecedy (IPA)? To jistě nikoli, protože ta není založena na latince a znají ji jen odborníci (například písmeno *x* ve výše zmíněném městě *Xi'an* by se v IPA zapsalo jako [ɕ]). Pro laické účely postačí naznačit přibližnou výslovnost písmen *pinyin*u pomocí „českých“ písmen. Čteme je tak, jak jsme zvyklí je číst v českém prostředí. K tomuto účelu nejlépe poslouží SČP – přesně s tímto záměrem byl totiž vytvořen. Lepší systém stěží navrhne, pokud chceme zůstat na půdě českého pravopisu a českých výslovnostních zvyklostí a zároveň dodržet celkovou soustavnost přepisu. Nejlepším řešením je tedy čínské slovo zapsané v *pinyin*u převést pomocí převodní tabulky do SČP, a podle tohoto zápisu jej vyslovit (převodní tabulky jsou vcelku dostupné, např. na internetu). V případě, že SČP poslouží jen jako pomocný nástroj k vyjádření výslovnosti, lze zápis umístit do hranatých závorek, jak bývá pro fonetické transkripce obvyklé. Například *Xi'an* [si-an]; velká písmena pak nepíšeme. V případě, že je SČP chápána jako alternativa k *pinyin*u, tedy jako autonomní přepisový systém, lze jej uvést v kulatých závorkách. Například *Xi'an* (Si-an); velká písmena pak píšeme.

Něco málo k čínské výslovnosti

■ Základní jednotkou čínské výslovnosti je **slabika** (která je zároveň nositelkou určitého významu, tj. představitelkou morfému; zapisuje se jedním znakem). V každé čínské slabice rozeznáváme tři součásti: iniciálu, finálu a tón.

■ **Iniciála** je počáteční souhláska slabiky.

■ **Finála** je ta část slabiky, která zbude po oddělení iniciály. Finála se skládá z jedné, dvou nebo tří samohlásek. Zakončena může být souhláskou *n* nebo *ng* (jiné souhlásky se ve finále nemohou objevit).

■ **Tón** je slovníkem předepsaná melodie hlasu (např. stoupavá, klesavá), která provází vyslovení celé slabiky (přesněji řečeno, slabiky jakožto zvukového reprezentanta určitého konkrétního čínského morfému). Tóny jsou ve standardní čínštině čtyři (v různých dialektech jich může být jiný počet). V *pinyinu* se tóny označují diakritickými značkami nad hlavní samohláskou slabiky: např. *lī, lí, lǐ, lì*. Mají stejně důležitou rozlišující funkci jako souhlásky nebo samohlásky (tj. rozlišují významy morfémů): například *lǐ* 梨 znamená „hruška“, *lǐ* 李 znamená „švestka“, *lì* 栗 znamená „kaštan“. Rozdíl je tedy stejně velký, jako rozdíl mezi českým „pes“ a „les“, „kosa“ a „kasa“. Tóny se na slabikách vyznačují hlavně ve slovnících a v učebnicích; v souvislých textech (na které s výjimkou učebnic stěží narazíme) se vesměs zanedbávají. Český čtenář se tóny nemusí zabývat.

■ **Slovo.** Čínština má slova jednoslabičná, dále též velké množství slov dvojslabičných (slov trojslabičných a delších je málo). V naprosté většině případů platí: kolik slabik, tolik znaků.

Hlavní zásady *pinyin*u a jeho čtení

Základní pravopisnou jednotkou *pinyin*u je slabika. Pokud má slovo více slabik, píšou se dohromady. Například dvojslabičné slovo „čínština“ se zapíše jako *hanyu*. Jen v nemnoha případech, kdy by hranice mezi slabikami byla nejasná, se vsouvá apostrof: *Xi'an*. Naproti tomu v SČP se mezi slabiky slova vkládá spojovník: **chan-jü**. Čtenáři usnadňuje spojovník orientaci ve slově, může však svádět k nežádoucímu „sekání“ slova na jednotlivé slabiky.

Pinyin rozlišuje v každé slabice tři důležité jednotky, které jsme už zmínili výše: iniciálu, finálu a tón. Tóny se zde zabývat nebudeme. Níže předložíme přibližnou výslovnost všech čínských iniciálních souhlásek, a to pomocí nepatrně upraveného SČP uvedeného v hranatých závorkách (úprava se týká zápisu přídechu: nepíšeme jej jako „ch“, ale exponentem „^{ch}“, abychom naznačili jeho lehkost). Následovat budou poznámky k výslovnosti některých obtížných čínských finál.

Iniciální souhlásky

Nejsnazší jsou následující iniciály, které se vyslovují víceméně stejně jako příslušné české souhlásky: *f* [f], *h* [ch] (!), *l* [l], *m* [m], *n* [n], *s* [s].

Pro další skupinu čínských iniciál je důležitý **přídech**. Známe jej z angličtiny, a to z výslovnosti souhlásek **p, t, k** na začátku slova: *part, town, key*. Čeština přídech nezná. Rozlišuje souhlásky **znělé**, při jejichž výslovnosti kmitají hlasivky (např. znělé **[b]** ve slově „bije“), a souhlásky **neznělé**, při jejichž výslovnosti hlasivky nekmitají (např. neznělé **[p]** ve

slově „pije“). Čínština rozdíl mezi znělými a neznělými souhláskami nevyužívá. Místo toho rozlišuje souhlásky **přídechové** a **bezpřídechové**. Oboje jsou neznělé; přídechové souhlásky však mají navíc na svém konci kratičkový, leč zřetelný šum, který zní přibližně jako české „ch“. Například **[p]** je bezpřídechové, **[p^{ch}]** je přídechové. Pravopis přídechových souhlásek v *pinyin*u představuje pro Čecha oříšek. *Pinyin* totiž k jejich zápisu využívá písmena, kterými jsme v češtině zvyklí zapisovat „obyčejné“ souhlásky neznělé (např. **p, t, k**). K zápisu bezpřídechových souhlásek neznělých pak *pinyin* využívá písmena, kterými jsme zvyklí zapisovat souhlásky znělé (např. **b, d, g**). Iniciálu **p** je tedy třeba číst jako **[p^{ch}]**, kdežto iniciálu **b** je třeba číst jako **[p]**. Iniciálu **t** čteme jako **[t^{ch}]**, kdežto **d** čteme jako **[t]** atd. Bepřídechové a přídechové souhlásky tvoří páry. Následující seznam uvádí v prvním sloupci iniciály bezpřídechové, ve druhém sloupci iniciály přídechové (případy, které jsou obtížné k pamatování, jsou označeny vykřičníkem):

bezpřídechové:	přídechové:
b čti jako [p]	p čti jako [p ^{ch}]
d čti jako [t]	t čti jako [t ^{ch}]
g čti jako [k]	k čti jako [k ^{ch}]
z čti jako [c]	c čti jako [c ^{ch}]
zh čti jako [č] !	ch čti jako [č ^{ch}]
j čti jako [ť] !	q čti jako [č ^{ch}] !

Všimněte si, že čtení iniciál **ch, q** jsme zapsali stejně: jako [č^{ch}]; ve skutečnosti se však jejich výslovnost liší; vysvětlení viz dále.

Zbývající iniciály jsou:

r čti jako [ž] !
sh čti jako [š]
x čti jako [s] !

Všimněte si, že čtení iniciál **x, s** jsme zapsali stejně: jako [s]; ve skutečnosti se však jejich výslovnost liší; vysvětlení viz dále.

Písmeno **y** se čte jako české **j** (například příjmení *Yang* vyslovte jako [jang] Písmeno **w** se správně čte jako anglické **w**, avšak dostačí, když jej přečtete jako české **v** (například příjmení *Wang* vyslovte jako [vang]).

Výše uvedený zápis výslovnosti iniciál jejich skutečné znění připomíná, ale nevystihuje jej přesně. Těm, které zajímá autentická čínská výslovnost, jsou určeny následující poznámky:

j Připomíná české **ť**, ale jazyk se netlačí kolmo vzhůru, nýbrž šikmo vpřed, proti zadní části dásňové-

JAK ČÍST ČÍNSKOU ABECEDU PINYIN

ho výstupku (ten se nalézá za horními řezáky). Špička jazyka se přitom opírá o dolní zuby. Vyslovuje se zlehka, nenapjatě.

x Připomíná české **s** nebo **š**, ale je měkčí, „šišlavější“. Netvoří se špičkou jazyka, ale jeho hřbetem. Špička jazyka se přitom opírá o dolní zuby (postavení jazyka je stejné jako u **j**).

q Připomíná české **č** vyslovené s přídechem, ale je měkčí, „šišlavější“. Vyslovuje se hřbetem jazyka, špička jazyka se opírá o dolní zuby (postavení jazyka je stejné jako u **j, x**).

sh Připomíná české **š**, ale je tvrdší: tvoří se pomocí špičky jazyka, která je zvednuta vzhůru proti dásňovému výstupku. Zní velmi podobně jako ruské **ш**.

r Připomíná české **ř**, ale je tvrdší: špička jazyka (která nekmitá!) je zvednuta vzhůru proti dásňovému výstupku (postavení jazyka je stejné jako u **sh**; iniciála **r** je totiž znělým protějškem iniciály **sh**). Více než českému **ř** se podobá americkému **r** ve slově *red*, vyslovenému bez zaokrouhlených rtů.

zh Připomíná české **č**, ale je tvrdší: špička jazyka je zvednuta vzhůru proti dásňovému výstupku (postavení jazyka je stejné jako u **sh, r**); vyslovuje se zlehka, nenapjatě (zní poněkud podobně jako **dž** ve slově „džem“).

ch Připomíná české **č** vyslovené s přídechem, ale je tvrdší. Špička jazyka je zvednuta „vzhůru“ proti dásňovému výstupku (postavení jazyka je stejné jako u **sh, r, zh**).

z Připomíná české **c**, ale vyslovuje se zlehka, nenapjatě (zní téměř jako **dz** ve slově „podzim“).

Finály

Také výslovnost některých finál si zaslouží zvláštní pozornost:

-i Po sedmi iniciálách **z, c, s, zh, ch, sh, r** se finála **-i** čte jako pouhé protažení předchozí iniciály, a to se současným zapojením hlasivek. Přibližně řečeno, jako kdybychom danou souhlásku vyslovili „samostatně“, bez samohlásky. (Např. jako **s** ve větě „Písmeno **s** je snadné.“). Výslovnost daných sedmi slabik **zi, ci, si, zhi, chi, shi, ri** můžeme zapsat jako [c’], [cch’], [s’], [č’], [čch’], [š’], [ž’].

-i Po ostatních iniciálách (tj. *po b, m, d, j, x* atd.) se tato finála čte jako „obyčejně“ české **i** (resp. **í** – viz níže). Jde například o slabiky **bi, mi, di** atd.

-i, -u, -a, -e Čteme jako běžné české samohlásky. (Správně se všechny tyto finály vyslovují mírně pro-

孩子们喜爱的中国传统故事

hěn jiǔ yǐ qián luò yáng yǒu hù xìng zhāng de rén jiā jiā zhōng fēi
很久以前，洛阳有户姓张的人家，家中非
cháng fù yǒu zhǔ rén zhāng tiān chéng 40 suì shí cái yǒu le yí gè ér
常富有。主人张天成40岁时才有了一个儿
zǐ qǔ míng zhāng guǒ zhāng guǒ yì
子，取名张果。张果一
shēng xià lái jiù néng shuō huà ér qiě
生下来就能说话，而且
cōng míng yǒu líng qì suǒ
聪明有灵气，所
yǐ zhāng tiān chéng fēi cháng
以张天成非常
xǐ huān tā
喜欢他。
zhuǎn yǎn jiān zhāng
转眼间，张
guǒ 10 suì le zhè
果10岁了。这
tiān hū rán lái le yí
天，忽然来了一个

dlouženě. Například slabiky *mi, mu, ma* se čtou jako [mí], [mú], [má]. Výslovnost **-e** je dosti obtížná.)

-ü Čteme jako německé **ü**. (Správně se vyslovuje mírně prodlouženě.)

u Písmeno **u** se po iniciálách **j, q, x**, a také po **y**, čte jako německé **ü**. Například *ju* se čte jako [t’ü], *jun* se čte jako [t’ün], *yu* se čte jako [jü], *yue* se čte jako [jüe].

ng Pokud slabika končí na **ng**, postačí vyslovit ho jako [nk]. (Správně má však znít jako **ng** v anglickém „king“; na konci slabiky by tedy nemělo zaznít [k].)

-ong čteme jako [ung]

-iong čteme jako [iung]

yong čteme jako [jung]

-ian čteme jako [ien]

yan čteme jako [jen]

-iu čteme jako [iou]

-ui čteme jako [uei]

er čteme jako [er] (správně má znít podobně jako v americké výslovnosti slova „her“)

Několik příkladů

pojmem	zápis v pinyinu	výslovnost	SČP
Peking	<i>Beijing</i>	[pej-t'ing]	Pej-t'ing
Šanghaj	<i>Shanghai</i>	[šang-chaj]	Šang-chaj
Kanton	<i>Guangzhou</i>	[kuang-čou]	Kuang-čou
provincie <i>Guangdong</i>	<i>Guangdong</i>	[kuang-tung]	Kuang-tung
Perlová řeka	<i>Zhu Jiang</i>	[ču-t'iang]	Ču-t'iang
Žlutá řeka	<i>Huang He</i>	[chuang-che]	Chuang-che
město <i>Xi'an</i>	<i>Xi'an</i>	[si-an]	Si-an
město <i>Tianjin</i>	<i>Tianjin</i>	[t'ch'ien-t'in]	Tchien-t'in
prezident ČLR	<i>Xi Jinping</i>	[si t'in-p'ching]	Si Ťin-pching
premiér ČLR	<i>Li Keqiang</i>	[li k ^{che} -č ^{ch} iang]	Li Kche-čchiang
cvičení „taj-či“	<i>taijiquan</i>	[t'ch'aj-t'i-č'ch'üan]	tchaj-t'i-čchüan

Pozor, některá slova a jména čínského původu mají zavedené počestěné podoby. V příkladech výše to jsou Peking, Kanton a Šanghaj. Dalším takovým příkladem je Čankajšek (Chiang Kai-shek, zápis jména v *pinyinu* je *Jiang Jiashi*).

Vlastní jména osob

U čínských osobních jmen je na prvním místě příjmení, podobně jako je tomu v maďarštině.

Příjmení je téměř vždy jednoslabičné (např. *Wang, Zhang, Mao, Li*). Dvojslabičná příjmení jsou velmi řídká (např. *Sima, Duanmu*). Na druhém místě je jméno dávané rodiči. Nejčastěji je dvojslabičné (např. *Dehui, Keqiang*), nezářídka ale bývá jednoslabičné (např.

Ming, Mei). Příjmení i jméno se se píš s velkým písmenem na začátku, např. *Wang Ming, Li Keqiang, Sima Min*.

Mužská jména

Co se týče skloňování, mužská jména se skloňují jako jeden celek, např.:

<i>Wang Ming:</i>	<i>Wang Minga, Wang Mingovi...</i>
<i>Mao Yin:</i>	<i>Mao Yina, Mao Yinovi...</i>
<i>Li Dehui:</i>	<i>Li Dehuie, Li Dehuiovi...</i>

Při skloňování se snažíme nenarušit původní podobu slabik, protože jinak je obtížné správně identifikovat původní jméno. U některých jmen je nejlépe se skloňování vyhnout; skloňovat lze připojený titul, profesi, oslovení apod.: „Dej to panu E.“

Ženská jména

Pokud je čínské osobní jméno zapsáno latinkou, jména žen nelze v zásadě nijak odlišit od jmen mužů: *Wang Ming* může být žena i muž (je-li jméno zapsáno čínskými znaky, můžeme pohlaví často odhadnout: znak 莉 pro „jasmín“ se asi sotva objeví ve jméně muže). To, že jde o ženu, lze ozřejmit užitím titulu, oslovení, profese apod: doktorka / paní / slečna / tenistka *Wang Ming*. Titul apod. pak skloňujeme: „Dej to doktorce *Wang Ming*.“ V nutných případech, např. ve formulářích či seznamech, lze za ženské jméno připojit zkratku ž., tedy *Wang Ming (ž.)*. Čeština nabízí možnost, jak vyjádřit ženské pohlaví dané osoby: tou je přechýlení, tj. připojení koncovky -ová k příjmení. To je ovšem u čínských ženských jmen možné pouze při samostatném užití příjmení: paní *Wangová*. U plné podoby jména přechylování možné není, protože příjmení je na prvním místě („*Wangová Ming*“ je nepřijatelné). V úředních listinách, dokladech, formulářích, matričních zápisech apod. je nutné respektovat předepsaný úzus. Zpravidla je vyžadováno určité pořadí složek, případně i přechýlení.

Rostoucí politický a ekonomický význam ČLR, živý cestovní ruch, příliv čínské menšiny do naší země atd. nepochybně způsobí, že se budeme s *pinyinem* setkávat čím dál tím častěji. Doba, kdy *Xi'an* pro nás bude stejně běžným pojmem jako Bordeaux, je asi ještě trochu vzdálená, nicméně *pinyin* je na scéně už řadu let (ba desetiletí), a my se s ním musíme vyrovnat. Pokusili jsme se českému čtenáři přiblížit pozadí prepisových zmatků a dát mu určitý návod, jak s oficiální čínskou abecedou *pinyin* nakládat. Náš text lze považovat za další malý kruček na složité cestě, jejímž cílem je integrace *pinyin* do českého prostředí.

